

מדד השלום – יולי 2016

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

על רקע חילוקי הדעות שהתגלעו בעת האחרונה בין הפיקוד הבכיר של צה"ל לקבוצות מובחנות בציבור הישראלי-יהודי וכן בין גורמים צה"ליים לאישיים בכירים בדרג הפוליטי והמנהיגותי-אזרחי, שמנו החודש במוקד מדד השלום היבטים שונים של מערכות היחסים בין צה"ל לבין הציבור הרחב והדרג הפוליטי. על רקע דומה עסקנו בשאלת ההצדקה הקיומית של תחנת שידור צבאית כמו גלי צה"ל ובמידת הנייטרליות הפוליטית של התחנה כיום. לבסוף נגענו בתפיסת הציבור את מלחמת לבנון השנייה – עשר שנים אחרי.

מידת הקרבה בין מערכות הערכים של הדרג הבכיר בצה"ל, הציבור הרחב, והנהגת המדינה: כמחצית מכלל הציבור היהודי (49%) הם בדעה שמערכת הערכים של הפיקוד הבכיר בצה"ל קרובה למערכת הערכים של הציבור הרחב בישראל, שעה ש-37% חושבים שמערכות ערכים אלה רחוקות האחת מן האחרת. דפוס תשובות דומה מתקבל בשאלת הקרבה בין מערכת הערכים של הפיקוד הבכיר בצה"ל לבין זו של הנהגה הפוליטית-ביטחונית של המדינה: 44.5% הם בדעה שמדובר במערכות ערכים קרובות זו לזו, שעה ש-37% חושבים שהן רחוקות האחת מן האחרת. ממצאים אלה מעידים כי למעלה משליש לפחות מן הציבור היהודי אינו רואה כיום הרמוניה בין ערכי הצבא לערכי הציבור הרחב ובין ערכי הצבא לאלה של הדרג הפוליטי-ביטחוני. פילוח לפי דתיות מראה כי רק בקרב המסורתיים-דתיים יש רוב הרואה הרמוניה בין ערכי הצבא והחברה (62%), שעה שבקרב החרדים נמצא השיעור הנמוך ביותר של מי שרואים הלימה ערכית בין הצבא לחברה (40%). פילוח לפי מחנה פוליטי העלה תוצאה מעניינת מאוד: בקרב מי שמיקמו עצמם במרכז רוב (59%) הגדירו קרובה את מערכת הערכים של צמרת הצבא ושל הציבור הרחב. בשמאל ובשמאל המתון כמחצית ראו זאת כך ובימין המתון - 54%. ואולם בקרב מי שהגדירו עצמם ימין (לא מתון) רק 38% הגדירו את שתי מערכות הערכים כקרובות. למעשה, בימין ה"קשה" כמחצית (49%) אינם רואים הלימה בין ערכי הפיקוד הצבאי הבכיר לבין ערכי הציבור הרחב. כשמדובר במידת הקירבה בין המערכת הערכית של הפיקוד הבכיר בצה"ל לבין המערכת הערכית של הצמרת הפוליטית-ביטחונית התמונה שונה: בשמאל רק מיעוט ראו כאן הרמוניה (שמאל - 30%, שמאל מתון - 27%), במרכז ובימין מדובר עדיין במיעוט אך גדול יותר (כ-43% בשני המקרים). רק במחנה הימין המתון יש רוב למי שרואים הלימה בין מערכת הערכים של הפיקוד הבכיר בצה"ל לזו של הצמרת הפוליטית-ביטחונית (57%).

פלורליזם בצבא – רצוי או לא? עם זאת, כאשר התייחסנו לשאלה ערכית יותר ספציפית, היינו האם טוב או לא טוב שצה"ל יאמץ מערכת ערכים פלורליסטית ופתוחה, כגון קבלת האחר (הומוסקסואלים, לסביות), מסתבר שבציבור היהודי יש רוב גדול למחזיקים בדעה שטוב שצה"ל יידבק בגישה הליברלית: 69% חושבים כך לעומת פחות מרבע (23%) הגורסים ההיפך. כצפוי, פילוח לפי דתיות המשיבים העלה כי רוב גדול חושבים כך בקרב החילונים (81%) והמסורתיים הלא דתיים (76%). בקרב המסורתיים-דתיים והדתיים עדיין מדובר ברוב אבל הוא קטן יותר

(בהתאמה, 52% ו-57%). בקרב החרדים רק מיעוט (29%) תומכים בכך שהצבא יאמץ גישה פלורליסטית כלפי קבוצות של "אחרים" מהסוג שהוזכר בשאלה. פילוח לפי מחנה פוליטי העלה רוב לתומכים בפלורליזם בצה"ל בכל המחנות, אם כי ההבדלים בגודלו של רוב זה הם גדולים (שמאל – 81.5%, שמאל מתון – 80%, מרכז – 79%, ימין מתון – 70%, ימין – 50%).

על רקע הרוב שמצאנו בשאלה הקודמת אין תמה שמצאנו כי רוב (52%) אינם מסכימים עם אמירתו של הרב יגאל לוינשטיין, ראש המכינה הקדם-צבאית בעלי, כי בשנים האחרונות צה"ל אימץ תפיסת עולם פלורליסטית ופתוחה מדי, שנוגדת את ההלכה ומקשה על החיילים והקצינים מהציונות הדתית. שיעור המסכימים עם אמירתו של הרב לוינשטיין עומד על 33% והשאר אינם יודעים. ואולם כאן אפשר להצביע על קו הפרדה חד-משמעי בין החרדים והדתיים שרובם תומכים בעמדתו של הרב לוינשטיין מחד גיסא (בהתאמה 69% ו-70%) לבין המסורתיים-דתיים, המסורתיים הלא-דתיים והחילונים מאידך גיסא, שרק מיעוט קטן מהם מסכים עם עמדת לוינשטיין (בהתאמה, 33%, 23% ו-22%). פילוח לפי מחנה פוליטי מראה רוב התומך בעמדותיו של לוינשטיין רק בקרב מי שהגדירו עצמם ימין (57%). בימין המתון, במרכז, בשמאל המתון ובשמאל רק מיעוט בגדלים שונים הסכימו לכך.

פקודת הצבא לעומת פסיקת הרבנים: הציבור היהודי בכללותו נחרץ בעמדתו בשאלה למי צריך לציית חייל דתי אם נוצר ניגוד בין פקודת הצבא לבין פסיקת הרבנים: 72% בדעה שחייל צריך לציית לפקודת הצבא, שעה ש-12% בלבד גורסים שהוא צריך לציית לפסיקת הרבנים. פילוח התשובות לשאלה זו לפי דתיות העלה רוב בכל הקבוצות (חילונים – 91%, מסורתיים לא דתיים – 78%, מסורתיים דתיים – 63.5%, דתיים – 53%) הסבורים כי פקודת הצבא עליונה, למעט החרדים שם, כצפוי, רוב חד משמעי (71%) סבורים כי כשנוצרת סתירה כזו על החייל לציית לפסיקת הרבנים.

מכאן עברנו לבדוק את עמדות הציבור לגבי תחנת השידור הצבאית, גלי צה"ל, שעמדה לאחרונה במרכז כמה סערות ציבוריות. תחילה נציין כי שאלה לגבי הרגלי האזנה של המרוויינים בסקר, העלתה שגלי צה"ל היא התחנה שהשיעור ההאזנה לה הוא שני רק לשיעור המאזינים לתחנות שידור שעניינן מוסיקה. במילים אחרות, גלי צה"ל היא הפופולרית ביותר בציבור הישראלי מבין התחנות שאינן מתמקדות במוסיקה.

נחיצות גלי צה"ל: לשאלה "האם לדעתך יש צורך או אין צורך כיום בישראל בתחנת שידור צבאית כמו גלי צה"ל?" הרוב בציבור היהודי (56%) השיבו בחיוב ואילו 37.5% ענו בשלילה. רוב למחייבים את קיומה של תחנת שידור צבאית מצאנו בשמאל (67%), בשמאל המתון (71%) ובמרכז (64%). בימין והמתון ובימין רק מיעוט אם כי ניכר סברו כך (בהתאמה 46% ו-49%). בה בעת מצאנו כי שיעור החושבים כי גלי צה"ל אינם ניטרליים מבחינה פוליטית (44%) עולה על שיעור הגורסים שהתחנה נטולת גוון פוליטי (34%). אשר לשאלה לאיזה כיוון פוליטי נוטים השידורים של גלי צה"ל (שאלה שהוצגה רק למי שחושבים כי התחנה אינה נייטרלית) רוב גדול מאוד (82%) השיבו

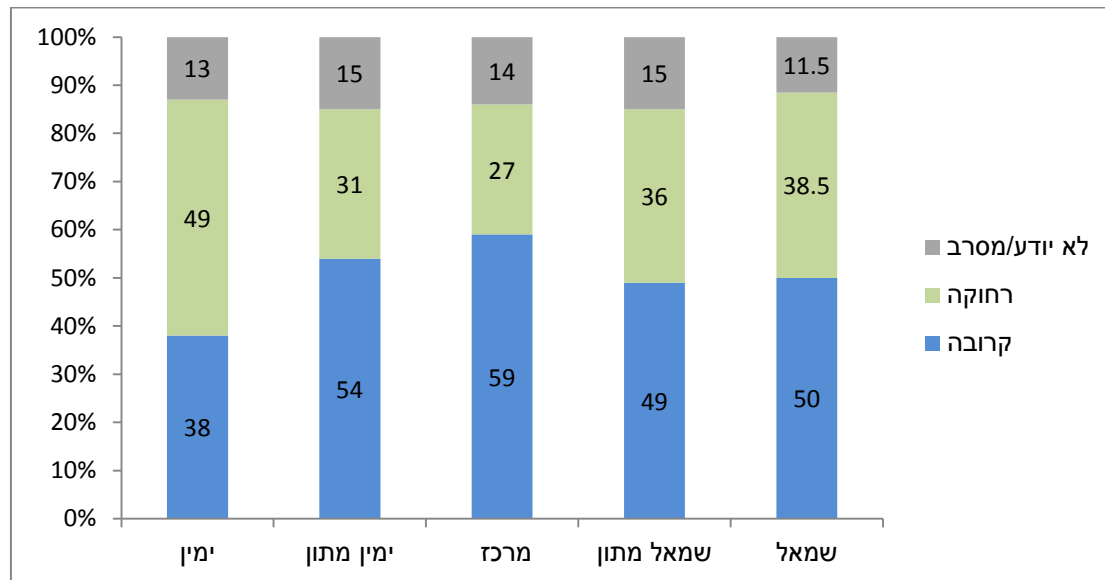
כי היא נוטה לשמאל ו-7.5% בלבד שהיא נוטה ימינה, מה שמסביר אולי את ההבדלים בין המחנות הפוליטיים שעליהם הצבענו לעיל בשאלת נחיצות התחנה.

מלחמת לבנון השנייה – עשר שנים אחרי: במלאת עשר שנים למלחמה זו שאלנו: "במבט לאחור, האם ניהול המלחמה מצד ישראל היה לדעתך טוב או לא טוב?" התשובות מלמדות שההערכה בדיעבד של אופן ניהול המלחמה בעיני הציבור היהודי היא שלילית ברובה: 60% השיבו שהמלחמה נוהלה לא כל כך טוב או בכלל לא טוב, שעה ש-23% בלבד חושבים שהיפך מכך. בעניין זה נמצאה תמימות דעים לכל רוחב הספקטרום הפוליטי. עם זאת, באשר לתוצאות המלחמה, בכלל הציבור היהודי מצאנו רוב (54%) לדעה כי העובדה שמאז סיומה שורר שקט בגבול הצפון מעידה שזו הייתה מלחמה מוצלחת מבחינת ישראל. ואולם כאן היו הבדלים גדולים לפי מחנות פוליטיים: רוב לסבורים שמבחינת תוצאותיה מלחמת לבנון השנייה הייתה מוצלחת מצאנו בימין המתון (62%), בשמאל המתון (59%), במרכז (56%) ובשמאל (50%). ואולם, בימין ה"קשה" רק מיעוט רואים במלחמה זו מלחמה מוצלחת בהבט התוצאות (39%).

אשר לצפוי אם חיזבאללה ינסה שוב לפגוע בישראל, למעלה משני שלישים (68%) בציבור היהודי סבורים שצה"ל ערוך כיום למנוע מחיזבאללה להנחית על ישראל מהלומה צבאית קשה. נראה אפוא שהרוב מעריכים כנראה שצה"ל הפיק את הלקחים מהכשלים בניהול של מלחמת לבנון השנייה. בעוד שבשתי השאלות הקודמות לגבי ניהול המלחמה ותוצאותיה הציבור הערבי לא הציג תבנית דעות ברורה, הרי שבשאלת המוכנות של צה"ל למלחמה עתידית נגד חיזבאללה נמצא כאן – כמו בציבור היהודי - רוב ברור (62.5%) המעריכים כי צה"ל ערוך היטב לכך.

מדד המשא ומתן: 46.5 (יהודים: 41.8)

תרשים החודש: האם מערכת הערכים של דרג הפיקוד הבכיר של צה"ל כיום היא קרובה או רחוקה ממערכת הערכים של הציבור הרחב בישראל? (% יהודים, לפי מחנה פוליטי)

מדד השלום נערך בחסות תכנית אוונס לגישור ופתרון סכסוכים (אוניברסיטת תל אביב) ומרכז גוטמן לחקר דעת קהל ומדיניות של המכון הישראלי לדמוקרטיה. הסקר נערך בטלפון על ידי מכון המחקר "מדגם" בתאריכים 25-27 ביולי 2016, בקרב 600 מרואיינים (500 יהודים, 100 ערבים), המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגילאי 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם - $\pm 4.1\%$ ברמת בטחון של 95%. ניתוחים סטטיסטיים: גבי יסמין אלקלעי. <http://www.peaceindex.org>